

KNIHA

FORMÁLNÍ EXPERIMENT, ROMÁN JAKO PALINDROM, POZORUHODNÝ ARTEFAKT – ALE ZÁROVEŇ KNIHA, VE KTERÉ SE DOCELA POHODLNĚ ZABYDLÍTE A PROŽIJETE S JEJÍMI POSTAVAMI HUTNÝ PŘÍBĚH. ANEBU DVA PŘÍBĚHY? PŘISTUPTÉ NA HRU JANY ŠRÁMKOVÉ A JANA NĚMCE A NAVŠTIVTE JEJICH BYT: ROMÁN VE DVOU.

Představte si, že chcete ve dvou napsat román. Ale ne tak, že budete společně sedět nad textem anebo online řešit každý odstavec. Budete autorem své poloviny textu – a ten druhý zas té svojí.

Budete ručit za svou postavu, a ten druhý za tu svojí. Abyste to ještě vyšperkovali, vyberete si k sobě zástupce opačného pohlaví. Každý z vás povede jednu hlavní postavu, muže a ženu, a bude vyprávět z její perspektivy. Aby nebylo poznat, kde je začátek a kde konec, budete psát doslova proti sobě. Kniha tak nebude mít jednu titulku, ale dvě, nebude mít jednu tiráž, ale dvě, nebude mít jednu autorskou poznámku, ale dvě. A aby nebyl žádný z příběhů ani na chvíli předražen tomu druhému, budou se na každé dvojstraně vyskytovat oba. S tím, že levá stránka bude vždy vzhůru nohama, takže čtenář bude číst pokaždé jen tu pravou. Až dočte jeden příběh, knihu otočí a pustí se do druhého. Oba texty spolu pochopitelně budou souviset, protože jinak by celý ten formální vtíp přišel nazmar.

A teď si představte, že taková kniha existuje. Jmenuje se *Byt* a napsala ji zkušená autorská dvojice středního věku Jana Šrámková a Jan Němec. Anebo snad Jan Němec a Jana Šrámková? Doporučuji přečíst si román dvakrát a pokaždé začít z jiného konce, abyste se lehkovázně neztotožnili s tou postavou, kterou poznáte dříve. Já jsem napoprvé začala ženským partem, jehož vyprávěčkou je třicetiletá Zuzana. Tato vystudovaná hispanistka a čerstvá matka uteče od svého vidláckého manžela s barákem, aby syna

uchránila před vlivem jeho otce a zejména babičky. Uchytí se v nájemním bytě v Táboře, který ale může obývat jen přes týden – na víkendy musí chtít nechtě zmizet k rodičům. Zuzana nesní o vlastním pokoji, kde by mohla tvořit. Hledá jakýkoli dočasný prostor, kde by mohla žít i s dítětem a přitom neztratit samu sebe. K tábořskému bytu se upne, zná ho do nejmenších detailů, a přece po sobě musí pokaždé zahladit stopy. Druhou stranou téže mince je vyprávění pronajímatele bytu, pětatřicetiletého Daniela. Ten přes týden pracuje v Praze v jakémsi potravinářském výzkumáku. Jen o víkendu osídlí byt v Táboře, aby navštívil nemocného otce v rodinné vile, a přitom s ním nezůstal ani o chvíli déle, než je nutné. Byt pro něj má čistě praktický význam. Má ho vkusně zařízený, má tam dobré knížky a hudbu, ale tím to končí. Daniel nehnízdí.

Do obou příběhů se propisuje covidová zkušenost české společnosti i vlna ukrajinských uprchlíků. Konečně máme co do činění s románem, který sice mimochodem, ale o to autentičtěji zprostředkuje nedávnou minulost. Zatímco těhotná Zuzana zažila pandemii v rodině přesvědčených antivaxerů, Danielova matka covidu podlehla a nejdrsnější

hádky mezi otcem a synem se svede o to, kdo z nich ji nakazil. Právě Danielův otec Honza, devadesátkový podnikatel s dobovým smyslem pro poctivost, je svorníkem obou příběhů. Během popisovaného roku se u něj rozvine demence a Zuzana o něj začne pečovat. Tím pádem si s Danielem začnou „konkurovat“ nejen v bytě, ale i ve vztahu k nemohoucímu

„Chtěli jsme napsat knížku spolu. Protože to už dlouho nikdo neudělal. Abychom zjistili, jaké to je, když odlišné perspektivy postav nesimuluje jeden autor.“

pacientovi. Ukrajinská krize pak rozvíří nepříjemnou otázku, zda by se do bytu neměla raději nastěhovat některá z bezprizorných uprchlic. Daniel si začne pohrávat s možností učinit humanitární gesto, které by ovšem pro Zuzanu znamenalo definitivní konec její křehké nezávislosti.

Její vyprávění se začíná poslední nocí s umírajícím Honzou. Zuzana se ve vzpomínkách vrací k útěku z manželova domu, ke svým začátkům v Táboře, k letům stráveným na fakultě v Praze i k životní lásce. Daniel se pustí do vyprávění až den před otcovým pohřbem, v momentě, kdy si má nachystat pohřební proslov. Rozebírá svá dětská traumata, ošklivé zážitky s otcem, ale i „soužití“ se Zuzanou a celou svou neuspořádanou existencí. Jakkoli oba příběhy vyvrcholí Honzovým pohřbem, mají velmi odlišnou dynamiku: Daniel je spíš než aktér jakýsi věčný pozorovatel vlastního života, s darem trefného vhledu i sklonem se v něm utápět. Sám sebe vnímá ironicky: „pomačkaná tvář, mastný vlasy barvy pochcaný slámy a několikadenní strniště zanedbaný jak židovské hřbitov“. Pokud máte rádi Němcovy *Možnosti milostného románu*, Danielovy postřehy si maximálně užijete. Až na to, že tentokrát nejde ani trochu o lásku, ale o její opak. Daniel řeší, co dělat, když svého otce z duše nesaší. Jediný přijatelný způsob, jak s ním trávit čas, je sledovat společně Premier League: „Bylo jasné, že tohle vykrácení světa na rozměry fotbalového hřiště vyhovuje nejenom mně s otcem. Taký ti

chlápce přišli na tribunu, aby se jim ulevilo od všeho, co nemá žádný pravidla, anebo už je nikdo nevymáhá, přesně kvůli tomu spadli do trychtýře stadionu, co veškerou hmotu a energii směřoval do svého středu, do středového kruhu, a ten byl prázdný, prázdný jak brankářova flaška pohozená v rohu sítě v devadesátý minutě, prázdný jak rozhovory, který střelci dávali po utkání, prázdný jak analýzy komentátorů ve studiu.“

Šrámková zpočátku konstruuje Zuzanu jako poněkud přepjatou intelektuálku, která může lézt

čtenářům na nervy, když neustále trousí věty, které jako by vypadly z kurzu tvůrčího psaní: „Felix mi odtál z očního pozadí“ nebo „Začínám vilu slyšet a cítit“. Postupem času ale Zuzanin příběh nabere takové grády, že není prostor si na něco hrát. Čím víc Šrámková ubírá na literární stylizaci, tím lépe postava Zuzany funguje. Nebo taky: postava Zuzany roste tím, jak samu sebe přestane obelhávat, že by se pro druhé rozdala, a dokáže si připustit, že v ní možná opravdu dříve vypočítavá mrcha. Anebo se prostě jen přepnula do módu matky-lvice, (bezohledně) bojující o přežití? A Daniela manipuluje do vztahu, o který ve skutečnosti nestojí? V jednom ze sebelítostivých výlevů na nepřítomného Daniela krutě zaútočí: „Poříd' si dítě, Danieli, na nespavost to můžu ohromně doporučit. Už třetí den se potácím smutkem a výčtkami, ale spím jako zabitá. Spím vsedě, za chůze, při vaření, při čtení, na procházkách, jen za volantem to zkouším omezit. Poříd' si dítě, Danieli, nebo bys mohl mít jedno napůl, kdybys chtěl. V půlení komodit máme praxi, ne? Aspoň to dítě by byl můj vklad, když už je úplně všechno ostatní tvoje.“

Napětí těchto dvou postav je unikátní právě proto, že každá má svého vlastního autora, který za ni „kope“. Velký kus práce přitom odvedla také redaktorka Kristina Nesvedová, která dohlížela na to, aby příběhy nebyly zcela mimochodné. Proto se některé scény objevují v obou příbězích, a dokonce některé věty jsou v obou verzích téměř identické.

Šrámková i Němec se celou dobu snaží překlopit sympatie čtenářů na stranu své postavy. I pro čtenáře je lákavé zvolit si „stranu“, které bude fandit – respektive je těžké tomu odolat, protože témata knihy se až příliš dobře trefují do obecně sdílených problémů. Možná je ale přece jen potřeba se tomu vzepřít a přestat dumat, který z nich nakonec bitvu o sympatie vyhrál. Podstatnější je, že se zde střetly dvě silné a svébytné literární osobnosti. A jak víme i z toho fotbalu, člověk si zápas prostě užije mnohem víc, když jsou síly obou týmů vyrovnané. **IN**

Kniha vyšla v nakladatelství Host v roce 2025, za její grafickou podobou stojí Martin Pecina.